

Arenden in de Biesbosch

De Brabantse Biesbosch wordt steeds aantrekkelijker voor arenden. Zeearenden broeden er sinds 2012, in 2014 broedden zelfs twee paar. Een visarendechtpaar heeft er zojuist jongen gekregen. Ontpolderen levert meer visrijk open water.

Tekst Klaas & Bineke Kimstra **Foto's** Evan Lokhorst

Zeearenden
Het volgende gaat voornamelijk over het koppel zeearenden van 2012 in de Brabantse Biesbosch dat wij vanaf het begin in 2012 hebben gevolgd. Daartoe lagen we met onze boot telkens twee of drie dagen voor anker op enkele honderden meters afstand van het nest op een plaats waar dat met de telescoop goed zichtbaar was. De tussenpozen tussen die bezoeken varieerden van vijf dagen tot vier weken. We beschikken dus niet over een regelmatige serie waarne-

mingen, maar wel over een aantal goede momentopnamen. Het eerste nest in de Biesbosch, in 2012, lag in de griend van de Groene Plaat, in een zware takvork van een populier die ook in 2013 en 2014 werd gebruikt. Respectievelijk vlogen één, twee en twee jongen uit. Eind 2014 verhuisde het paartje naar een grote populier in het Biezengors Beoosten Honderdendertig. Rond 20 juni 2015 vlogen daar drie jongen uit. Voor zover wij zagen werden vooral meerkoeten als prooi aangedragen en een enkele maal een circa vijftig centimeter lange vis, mogelijk een snoek. Anderen zagen dat een hele gans werd aangevoerd.

De prooi hangt altijd in de poten, evenals voor de nestbouw aangevoerde takken. Zeearenden broeden in onze streken in hoge bomen. Het boomnest is een bouwsel van dikke en dunne takken in de vork van twee zware takken; ruwweg twee meter in middellijn en bijna even hoog als breed. Er wordt al met nestbouw begonnen in de winter voorafgaand aan het broedjaar. De broedduur is ongeveer veertig dagen. Daarna hebben de jongen – meestal twee, soms drie en bij uitzondering vier – nog zo'n zeventig dagen nodig om vliegvlug te worden. Een zeearendenei weegt ongeveer honderdveertig gram. Betrekkelijk weinig vergeleken met het gewicht van vijf kilogram van de volwassene vogel. Vandaar ook de lange tijd tussen uit het ei komen en uitvliegen.

Zeearenden leven van vogels, kleine zoogdieren, vis en aas. Arenden hebben een groot gezichtsvermogen. Tim Birkhead¹ schrijft over een aantal bijzonderheden van de ogen van de aan de zeearend verwante witkoparend. Onder andere dat de oogbolmiddellijn bijna tweemaal zo groot is als die van het mensenoog en dat hun netvlies een veelvoud van het aantal staafjes per vierkante millimeter heeft van het mensenoog. Dat verklaart dat arenden zelfs kleine prooien van grote hoogte kunnen zien. Ook heeft hij niet één, maar twee gele vlekken op zijn netvlies. Dat maakt dat hij ondanks dat de ogen zijdelings in de kop staan toch stereoscopisch breed kan zien, wat van belang is bij het afstand schatten en succesvol neerduiken op een bewegende prooi.

Het nest

Het nieuwe nest was op 2 januari 2015 al vrijwel gereed. Het eerste ei werd evenals in 2014 rond 20 februari gelegd. Totdat het nest een ei bevat, zijn de vogels nadat het

Zeearenden broeden in onze streken in hoge bomen.

nest klaar is meestentijds afwezig, op jacht of rustend ergens op land of in een boom. Afwisselend broeden beide ouders. Als de niet-broedende ouder niet op jacht was zat hij of zij vaak op een tak schuin boven het nest. In de literatuur² wordt vermeld dat het vrouwtje de man vaak wegjaagt nadat hij een buit heeft gebracht. Dat hebben we hier niet waargenomen. Wellicht doordat er in de Biesbosch een overmaat aan buit te vinden is, zowel vogels als vis. Tijdens het broeden wordt, voor zover de broedhouding toelaat, wat huishoudelijke arbeid verricht. Takken worden geordend en af en toe wordt wat rommel over de nestrand gezet. Het voeden van de kleine jongen gebeurt met grote tederheid. Met voorover gebogen kop wordt een stukje vlees ter grootte van een suikerklontje op de overstekende punt van de bovensnavel aan het jong voorgehouden. Een maand na de geboorte beginnen de jongen zelf aan een buit te plukken. Als ze wat groter zijn en er wordt een buit gebracht, dan breekt een vreetfestijn los. Op 20 juli 2015 vlogen de laatste twee jongen uit. Daarna volgde een periode van les te velde in vangstechniek, waarbij de ouders nog wel buit op het nest brengen. Voor het geval het vangen nog niet zo succesvol was. Volwassen zijn de jongen pas als zij vier jaar oud zijn.

Eind 2015 hadden de ouders het bestaande nest flink opgehoogd. Daarbij viel op dat aanvankelijk geen interesse in elkaar te bespeuren was. De een was bezig duwend en trekkend takken in het nest te vlechten, terwijl de ander hoog in de boom zat rond te kijken, geen enkele interesse vertonend in wat de ander deed. Dicterde het hormoonprogramma 'nestbouwen' en moest het hoofdstuk 'liefdesspel' nog komen? Dat manifesteerde zich pas begin januari 2016 in de vorm van elkaars kopveren gladstrijken.

We hadden het geluk getuige te zijn van iets bijzonders tijdens een vier uur durende zware regenbui op 20 februari 2015. Eén vogel zat op het nest met waarschijnlijk al een ei, de ander op een zware tak iets boven het nest. Gedurende die vier uur zaten beide vogels onbeweeglijk stil. Alleen de kop bewoog, de omgeving afspiedend. Kennelijk was dat onbeweeglijk zitten de manier om het verenpak droog te houden. Zodra de regen voorbij was, schudden beide vogels hun veren af, wisselden de wacht, waarna de

Kale bomen zijn favoriete rustplekken voor een zeearend.

Zeearenden hebben een bijzonder goed ontwikkeld gezichtsvermogen, waardoor ze kleine prooien van grote hoogte kunnen zien.

De visarend heeft een karakteristieke koptekening en een witte buik.

Succesvol broedsel visarend in Biesbosch

Afgelopen zomer kroop er in de Biesbosch een jonge visarend uit het ei. Een bijzondere gebeurtenis, want broedgevallen van deze roofvogel waren nog niet eerder met zekerheid vastgesteld in Nederland. Visarenden gebruiken ons land vooral om doorheen te trekken. Ze overwinteren in Afrika en broeden in Noord- en Oost-Europa. De vogels die door ons land trekken komen vrijwel allemaal uit Zweden. Half september vertoont de trek een piek en dan heb je een redelijke kans om ze te zien bij visrijke wateren.

In de zomermaanden zijn waarnemingen van visarenden schaars in Nederland, maar in de Biesbosch waren deze zomer maar liefst twee paartjes aanwezig. Het paar dat succesvol een jong heeft uitgebroed, verblijft al enkele jaren in de Biesbosch gedurende de zomermaanden. Begin augustus vloog de jonge visarend uit. Hopelijk volgen er meer... (Caroline Elfferich)

exbroeder wegvloog. Wellicht om buit te halen na zo'n lange pauze.

Ook op natte dagen en nachten in januari 2016 zijn de vogels niet of slechts heel kort bij het nest gezien. Wellicht prefereren zij dan de regen uit te zitten in de wat beschuttere griend in plaats van in het veel meer aan de wind geëxponeerde nest waar volgens hun hormoonkalender toch nog niets te doen is. Dat manifesteerde zich ook weer op 29, 30, 31 januari en 1 februari 2016, dagen waarop langdurig regen viel maar waarop het ook gedurende enkele uren achtereen droog was. Pas nadat het na een dag en een nacht met veel wind en regen opklaarde, verschenen beide vogels op het nest. De windschade aan de laag van dunne takken die de nestkom vormen werd hersteld waarna ze uren stil

op of naast het nest zaten, de omgeving afspiedend.

Wat ons alle jaren verbaasde was dat, ook toen er al eieren of jongen waren, niet altijd een ouder aanwezig was. Soms zat er dan een buizerd of een koppeltje kraaien in de boom. In 2012, 2013 2014 en 2015 is het desondanks goed gegaan, maar rond 8 april 2016 ging het fout. Op de ochtend van die dag bleek het nest bezet door twee nijlganzen (die nestelen ook in bomen en kraken soms nesten). De dag daarvoor werd een arend die op het nest wilde landen door een net gearriveerde exemplaar weggejaagd vóórdat hij kon landen. Uit waarnemingen van anderen wordt afgeleid dat een vreemde arend het nest heeft genaast en waarschijnlijk het rond 27 maart geboren jong (of jongen) heeft

verwijderd. Het nest is sindsdien verlaten. Het mannetje schijnt het gebied verlaten te hebben. Zou het Biesboschgebied te weinig geschikte nestbomen bevatten voor het vrij plotseling toegenomen aantal zeearenden?

Visarenden

In 2015 heeft een paar visarenden een nest gebouwd in een der hoogspanningsmasten in de Biesbosch. Tot broeden is het toen niet gekomen. Recent hebben op twee andere plaatsen visarenden nesten gebouwd, één in een boom en één in een (andere) hoogspanningsmast. Het nest in de boom bevatte begin juni minstens één jong. Rond het nest in de hoogspanningsmast werden enkele malen drie visarenden gezien. Concurrentie? Er is vaak gecoupleerd, maar er is niet gebroed. Het enorme nest wordt thans door minstens één visarend gebruikt als rust- en schaftplaats. Eénmaal werd gezien dat daar een visarend door een vijftal kraaien met buit en al van het nest werd gejaagd door herhaaldelijk van achter naar voren laag over zijn rug te scheren. Ze vervolgden hem en probeerden – zonder succes – de prooi af te pakken. Bij zeearenden schijnt dat hen vaak wel te lukken, zodat – is ergens te lezen – er gevallen zijn waar de visarend maar één op de drie gevangen vissen op het nest brengt. Zal dit de visarenden in de Biesbosch ook overkomen? <

Literatuur:

- Birkhead, T., 2013. De zintuigen van vogels. Bezige Bij, Amsterdam.
- Brown, L., 1977. Eagles of the World. Univ. Publ., New York.

